

MUNKÁNKRÓL KÉRDÉSEINKRŐL

TÖRTÉNETTUDOMÁNYI GYŰJTŐKÖRŰNK PROBLÉMÁI

A Gyarapítási Osztály külföldi csoportja más osztályok munkatársainak és történész-kutatók bevonásával 1974. november 15-én műhelymegbeszélést tartott. Céljuk nem az volt, hogy határozatot hozzanak vagy határozati javaslatot szövegezzenek. Csupán azt akarták megvizsgálni, hogy a külföldi gyarapítás jelenlegi szempontjai megfelelnek-e azoknak az elveknek, amelyeket az alapító gróf Széchényi Ferenc tűzött a könyvtár elé, s amelyeket a magyar történelmi szakkönyvtár korszerű feladatainak vállalásával némileg ki kellett bővíteni. Ötletet kértek továbbá arra vonatkozóan, hogy ez utóbbi feladatot és ennek alapján beszerzett külföldi könyveinket milyen alkalmas módon tudnánk a történész kutatókkal megismertetni.

I. Könyvtárunk történetiségének őrzéséből folyó hagyományos feladatok

Lessan két évszázada, hogy a nemzeti könyvtár gyűjtőköri elképzelése Széchényi Ferencben megfogant. Elképzelését a könyvtár azóta is töretlenül folytatja, s alapelvei - az időhatárokat most nem tekintve - az RMK I-III és az Apponyiana kategóriáiban kristályosodtak ki. Szükséges lenne-e ezen a téren revizióra, amikor ez a kötelempéldányok esetében is megtörtént?

1. RMK I kategória. Az elvi helyzet talán jobb, mint a kötelempéldányoknál, hiszen jóval kevesebb anyagról van szó. Az eddigi gyakorlat tehát fenn tartandó. Viszont vannak - régi és új - hiányok, amelyeket a lehetőség szerint pótolni kell /az utódállamok két világháború közötti magyar könyvei, a második világháború után kezdetleges eszközökkel - önkiadók, rövid életű kiadó-vállalatok - meginduló magyar nyelvű próbálkozások/.

2. RMK II kategória a külföldi szerzeményezést nem érinti.

3. RMK III kategória. Ki számít a külföldön publikálók közül magyar szerzőnek? A jelenlegi gyakorlat szerint:

- aki itthon él,
- aki Magyarországon született.

A megkülönböztetés azért szükséges, mert az itthon élők munkáinak újabb, valamint különféle nyelvekre lefordított kiadásait is gyűjtjük, míg az utóbbiak esetében megelégszünk a "szöveggel", vagyis a műnek - lehetőleg - az eredeti nyelven megjelent egyetlen kiadásával.

Kérdés azonban, hogy ez a kategória Széchényi Ferenc idejében formai is-

mérvek alapján azonos volt-e a maival? Akkor a "nat. hung." megjelölést mindenki sokkal "gyökeresebben" hordozta magával. Hungaricumnak tekintsük-e magyar születésű szerzőnek külföldi egyetemen benyújtott kémiai disszertációját? Lehetséges, hogy az illető többé nem is publikál, az is lehet, hogy magyar származásával nem törődik. Viszont van, aki második generációként is tudatosan magyarnak vallja magát, vagy később olyan nemzetközi hírnévre emelkedik, akit mi vallunk büszkén magunkénak.

A megbeszélés hajlott afelé a vélemény felé, hogy a kategóriát ne szűkítsük, legalább is addig, amíg a nemzeti könyvtár gyűjtőkörének egy részét amúgy is át nem veszik egyéb szakkönyvtárak (pl. a Műszaki Könyvtár). Voltak akik az első generációs megszorítást is szűknek érezték, valamint felhívták a figyelmet arra, hogy helyesen bizonyos szempontból hungaricus az a külföldi szerző is, aki Magyarországon alkotott.

4. Apponyi-kategória. A "hungaricum" az I. világháború végéig nemcsak a személyeket, hanem földrajzi-történelmi ismérveket illetően is sokkal egyértelműbb megjelölés volt. Ma az egyetemes történetírásban ez a kör egyre inkább East Central Europe megjelölésbe tartozik. Ez az új kategória az Apponyiana gyűjtőkörét is magában foglalja. Azonban egyúttal ki is tágitja. Kérdés, hogy ennek az új szemléletnek alapján milyen mélységig kötelességünk az Austriaca, Bohemica, Polonica, Slavica gyűjtése, vagy azé az anyagé, amely nyugaton East Central Europe címszó alatt jelenik meg? Konkrét példában: e terület tervezgatókódásáról szóló munkát beszerezzük-e, amikor az esetleg csak saját statisztikai adataink alapján ad összefoglaló képet?

A hozzászólások alapján az a kép alakult ki, hogy a jelenkori történetírás egyre jobban tágitja a nemzeti történelmet, változik a nemzeti és az egyetemes történetírás viszonya. Föltétlenül hungaricumnak tekinthető minden olyan mű, amelybe Magyarország valamilyen szempontból beleépül. A szempontok minél nagyobb bővítése föltétlenül a jövő felé mutat. Eddig is tisztában voltunk vele, hogy távoli áramlatok - sokszor szűrőn keresztül - eljutottak hozzánk. A jövő történetírása a zsugorodó világban még inkább keresni fogja a nemzeti történelem kiszélesítését, az integrálódó világba bekapcsolását. A jövőben ma még nem is sejtett témák hungaricumok lehetnek. Az európai történelem hungaricum szempontu értékelésénél különben sem szabad megfeledeznünk arról a körülményről, hogy Magyarország négy évszázadig egy európai nagyhatalom részét képezte, s ennek a körülménynek hazánk történelmében okvetlenül tükröződnie kellett.

II. Magyar történelmi szakkönyvtári feladataink

Ilyen jellegű gyűjtőkör külön kihangsúlyozása egyértelműen azt jelenti, hogy a fentebbi kategóriákban szereplő anyagon túlmenően is szerzeményeznünk kell a hazai történelmi kutatást elősegítő műveket. Ilyenek:

1. Átfogó nemzeti és világtörténelmi, valamint művészet- és művelődéstörténelmi összefoglalások.
2. Az európai nemzetek történelmi forráskiadványai.
3. Ugyanezeknek történelmi bibliográfiái.

4. Uj módszertani elvekkel foglalkozó, vagy ilyeneket alkalmazó, ún. gondolatindító művek, még ha azok a magyar történelmet csak áttételesen érintik is.

A megbeszélés szinte egyöntetűen helyeselte az első három szempontot. Többen óvatosságot ajánlottak a negyedik csoportnál. A történetírás módszertanára, elméletére és történetére vonatkozó műveket eddig is gyűjtöttük. "Gondolatindító" anyaggal nem kell annyira törődnünk. Ilyesmi a szakfolyóiratokban ugys fűgőbbben jelentkezik. Ezeknek és a pusztán ismeretterjesztő műveknek beszerzése különben is más könyvtárak feladata. Helyesebb lenne ehelyett két, eddig is jól bevált gyakorlat bővítése: hungarica-anyag felkutatása a Könyvtárközi Kölcsönzés útján, és ugyanilyen módszerrel magyar történeti témájú, levéltári kutatáson alapuló külföldi disszertációk filmettetése. Ugyancsak messzemenőleg helyeselhető az a fáradozás, amelyet régi hiányok antikvárforgalomban való megszerzésére fordítunk.

III. Mennyiben közismert az OSZK gyűjtőköre?

A hozzászólások e téren hangsúlyozták a legtöbb tennivalót.

1. Külföldi magyarok előtt hungarica-szempontjaink sem eléggé ismertek. A Magyarok Világszövetsége segítségével e szerepünket ismertetni kellene.

2. Történeti szakkönyvtár jellegűnkét a magyar kutatók sem ismerik eléggé. Csak akkor jönnek ide, ha a témának vagy szerzőnek valamiképpen kapcsolata van a magyarsággal. Szakkönyvtári funkciónkhoz nemcsak a gyűjtés tartozik, hanem az anyag megfelelő feltárása is. E téren még a szakkatalógus sem nyújt elegendő információt, hiszen a történeti anyag jelentős hányada az ETO egyetemes jellegéből kifolyóan a 3-as szakba kerül. Addig is, amíg a várbeli kézikönyvtár az anyagot könnyen hozzáférhetővé nem teszi, meg kellene találni a módját, hogy e vállalt feladatunkról és annak mindenkori megvalósításáról valamiképpen tájékoztassuk a kutatókat. További megfontolást igényel, hogy a felmerült szempontok közül melyek lesznek a legcélravezetőbbek:

1/ Szakfolyóiratokban ismertetni új szempontjainkat, hozzáfűzve, hogy ezeken belül készséggel teljesíti beszerzésünk a magyar történelmi kutatás kívánalmait.

2/ Külön katalógus az új történelmi szerzeményeinkről.

3/ Cédulaszolgáltatás adott témakörben; itt érvényesülhetne hatásosan az analitikus feltárás.

4/ Adréma-levonatok segítségével havonta kis értesítő.

5/ Az Uj Könyvek mintájára új szerzeményeink olvasmányos ismertetése.

6/ Belső szakbizottságot létrehozni a munka megszervezésére.

KELECSÉNYI GÁBOR

